

Régen a természetben élő ember a külvilág jelenségeivel szoros kapcsolatot érzett, egységben látta az égi és földi dolgokat és eszerint is alakította a környezetét. De nem csak a környezet hatott az emberre, az ember is szerepelni akart a világ dolgaiban. Ennek a kapcsolatnak a legfőbb eszköze a mágia volt, amely átszötte az egész életét. Minden mágikus cselekedetük azt a célt szolgálta, hogy befolyást nyerhessenek a megmagyarázhatatlan jelenségek felett. A manapság babonásnak tartott cselekedetek nagy része egykor célszerű tevékenységnek számítottak. Hittek a növények gyógyító és rontáseltávolító hatásában, a kimondott szó mágikus erejében. A káromkodás eredetileg valaki megrontására, megátkozására használták, vagyis a szó, a mágia eszköze. A szómágia megnyilvánulása még az eskü, a varázsigé, a ráolvasás, és az ima is.

A hagyományos világszemlélet szerint a világ kerek egész, minden mindennel összefügg. A világot különböző őselemek alkotják, a legfontosabbak a tűz, a víz, a föld és a levegő.

Tűz: A magyar hiedelemvilágban a tűzzel kapcsolatos rítusoknak fontos szerepe van. A tűz tiszta, szent hely. Meg kell „etetni”, hogy jól lakjon, mert ha éhen marad, akkor a szomszédba megy panaszkodni és nem lesz étel a házban. Ezért ha sütöttek, főztek, az ételből egy csipetet a tűzbe dobtak. De nem csak ételt dobtak a tűzbe, hanem a levágott haját és körmöt is csak a tűzbe szabad dobni, mert ha máshol szórják el, akkor visszatér a halott a túlvilágról. A karácsonyi étel és a húsvéti tojás héjának morzsáját csak a tűzbe volt szabad szórni. De a tűztől természetesen nagyon félték is, ezért a tűztől való védelemnek is mágiája volt, pl. háromszor vagy kilencszer meg kellett kerülni a házat, meztelenül, szó nélkül.

Víz: A víz nemcsak a test lemosására szolgált, hanem a gyógyítás, a lélek tisztántartásának eszköze is volt. A vízzel kapcsolatos mágikus cselekmények egy része megelőző célt szolgált, a másik része pedig elhárító jellegű. Karácsonykor és húsvétkor a megtisztulást szolgált a rituális fürdés az élő vízben, még az állatokat is megfürdették. A karácsonyi vizet sok helyen aranyvíznek, életvíznek nevezték, amelyben természetesen megmosakodtak, előtte piros almát, ezüstpénzt helyeztek bele. A búcsújáró helyek is gyakran a gyógyvízzel rendelkező kutakhoz települtek.

Föld: A földnek gyógyító, életető hatása van. A Biblia szerint az emberiség ősatyját, Ádámot is a földből gyúrnák. A halottakat is a földbe temetik, hogy oda térhessen vissza, ahonnan származik.

Levegő: A forgószéllel, a levegőben érkezik a varázslatos garabonciás diák. A népmesékben szél úrfik, szélkirályok támasztják a szelet. A villámlás és a mennydörgés is a hiedelmek tárháza.

Mágikus állatvédelem: A parasztemberek a háziállataik betegségtől, dögvésztől való óvása érdekében különféle racionális és irracionális cselekményeket hajtott végre. Tűzzel, vízzel, hamuval való megtisztítással, mágikus tűz paraszának vízbe helyezésével, mágikus tűzből származó faszénderabbal való bekenéssel védekezett. Több helyen évente kétszer megszentelték a marhákat, úgy, hogy előző nap jól megmosták őket vízzel, másnap reggel sót szenteltettek, gyógyfüvekkel díszítették magukat és az állatokat is és elhajtották őket a kereszthez. Itt a pap megszenteli őket, és megnyalattják velük a szentelt sót.

A Nap és a Hold a magyar hitvilágban: Minden európai nép hitvilágát átszövik a Napra és a Holdra vonatkozó hiedelmek. A magyar néphitben a Napot a világosság megtestesítőjeként, a sötétség ellentétéként tartják számon. Távol tartja az éjszaka működő rosszindulatú lényeket, mint pl. a boszorkányokat, akik a sötétség beálltával már árthatnak.

A rontó eljárásokat csak naplemente után lehet végezni. A napfordulókon tartanak ősi népszokásokat, pl. Szent Iván napi tűzugrás, karácsony, Szent György nap, stb. A temetőben a halottakat is arccal a felkelő nap felé helyezték el. Reggel a nap felé fordulva vetnek keresztet.

A magyar népi hitvilág Holdhoz fűződő babonáinak nagy része, a holdfázisok szabályszerű ismétlődésén alapszik. Pl.: a mezőgazdasági és házimunkák egy részét újholdkor kell végezni vagy elkezdeni, azért, hogy úgy nőjön a növény, mint a Hold.

Vagy a lányok haját csak újholdkor nyírták, teliholdkor tilos volt. Bőrbetegségeket gyógyítani viszont csak teli, vagy fogyó holdkor lehet. Szőlőt szüretelni teliholdkor a legjobb, mert akkor a legzamatosabb a termés.

Sámánizmus: A föld északi földtekéjén sámánizmusban hívő népek éltek, a magyarok ősei is ide tartoztak. **Ez a világkép** az egész világmindenséget igyekezett átfogni, ennek a neve a **sámánizmus**. Az embert körülvevő világot egymás fölött elhelyezkedő világokra osztották. A középső világ volt a valóság színtere, itt élnek az emberek, állatok, növények. Ez alatt helyezkedik el az alsó világ, a sötétség birodalma. A felső világ az égitestek helye, ahol a szellemek is élnek. Ezeket a világokat az égig érő fa köti össze, ami tulajdonképpen egy sámánlétra, amin csak a kiválasztott, a sámán közlekedhetett. Csak a közösség kiválasztotta lehetett sámán, akinek hosszú felkészülés kellett ahhoz, hogy alkalmassá váljon a szellemvilággal való kapcsolattartásra. A magyar néphitben ez az ember a **táltos**, aki foggal vagy hat ujjal született és élete során sokszor esett révületbe, amikor kapcsolatot talált a szellemekkel. A révületeik során utazást tettek a felsőbb világokba, ahol az időjárásért, betegekért vagy a közösség életét befolyásoló más célért küzdöttek. A táltos volt a gonosz erők elűzője, a közösség gyógyítója és varázslója, képes volt szelet, vihart, jeget, tüzet és árvizet varázsolni, vagy láthatatlanná, esetleg állattá változni. Azonban az emberek, állatok megrontására is képes.

Ha a születésekor a baba kitördeli a fogait, akkor elveszíti a táltosságát.

Ha mégis táltos maradhat, akkor 7 éves korában a többi táltos elviszi egy éjjel, hogy megtanítsák ördögös mesterségükre. Kiskorukban szótlanok, búskomorak, zárkóztak, félrevonulók, de korukhoz képest igen erősek, és amit jósolnak, beteljesedik.

Ismeri a gyógynövények hatásait, ezek emberi nyelven szólnak hozzá.

A mágia eszközei: Varázslásra bármi felhasználható volt, a mindennapi életben készen talált tárgytól a sajátosan mágikus célra készült, eszközökig. Gyakran használtak füveket, leveleket, gyümölcsöket, magvakat, tojásokat, pókhálót, sőt, szalmát, seprűt, sütőlapátot, koporsószőget. Mágikus célra készült tárgy pl. a Luca szék vagy rontó bábuk.

A kimondott szó varázsereje:

A természettel együtt élő ember tudta, hogy minden erőfeszítése és előrelátása ellenére vannak olyan erők, amelyek egyik évben a legnagyobb termékenységet biztosítják számára a földeken, de ezek az erők a másik évben tudnak sorscsapásokat, balszerencsét is hozni. Ezeket az erőket próbálta az ember a mágiával befolyásolni.

Létezett ún. agrármágia, ami a mezőgazdasági munkafolyamatokat kísérték, voltak gyógyító mágiák, háztartási mágiák és szerelmi mágiák. Mindenre tudtak valamilyen *ráolvasó szöveget*, ráolvastak a ház körül elszaporodó bogarakra, a kenyérre, hogy magasabbra keljen, a vajra, hogy könnyebben álljon össze, a gyümölcsfára, hogy bő termést hozzon. Mivel a szöveg pontos elmondása biztosíthatja csak a legjobb hatást, ezért a szöveg, változtatás nélkül öröklődött apáról-fiúra, még úgy is, hogy nem minden szót értettek belőle.

Az átok „helyet keres”, vagyis arra száll, aki érdemes rá, de kimondójára is visszazállhat.

A ráolvasások rendszere:

KÍVÁNSÁGOK, PARANCSONOK:

1. Egyszerű kívánság: „Az én kenderem nagyra nőjön! (kendervetés végén mondták)
2. Kiküldés, elküldés: „Ki a hideg a gyerekből!” (hidegrázásos gyerekekre mondták)
3. Fenyegetés: „Kíváglak, ha nem termesz!” (rosszul termő gyümölcsfára mondták)
4. Másra küldés: „Náthám ragadjon rád! (Náthás ember mondja halkán másra)
5. Máshova küldés: „Tövesedjél máshova!” (árpás szemű ember mondja)
6. Kívánság hasonlattal: „Úgy múljék el a fájásom, ahogy a vizet a föld elissza! (fejfájós ember mondja, miközben szenteltvizet locsol szét)
7. Kívánság ellentéttel: „Az árpa elmúljon, az újhold újuljon! (árpás szemű ember mondja)
8. Kívánság lehetetlen feltétellel: „Zsályá, zsályá, akkó fájjon a fogam, mikor a tied! (fogfájós ember mondja a leszakított, megszagolt zsályának)

KIJELENTŐ FORMÁK:

1. Állítás: „Jakab Jánost a forró hideg leli, leli!” (a beteg egyik családtagja kiabálja a kandalló kürtőjébe kilencszer)
2. Letagadás, meghazudtolás: „Árpa van a szemedben! Nem igaz, csak mondog!” (az árpás szemű és a gyógyító között hangzik el)
3. Kijelentés paranccsal: „Hideglelés ne jöjj mára, mert nem leszek idehaza!” (az ajtófélfára írták, ha hideglelés volt a háznál)
4. Kijelentés fenyegetéssel: „Hólyag nőtt a nyelvemen, ma kött, holnapra múljon el, mint a tiszta víz, pfű, pfű, múljon el, múljon el!”
5. Cselekményre utaló kijelentés: „Lekaszálom az árpádat!” (árpás szeműnek mondták)

KÉRÉS, PARANCS A „KÖZBENJÁRÓKHOZ”

1. Növények fenyegetése: „Te bodza, ha az én portámon levő Boris nevű szürke szőrű, ártán malacomból a nyüvet egy huszonnégy óra alatt ki nem kergeted, te is így jársz!” (a határban szedett bodzát két kővel lenyomtatják)
2. Fohász természeti jelenségekhez: „Fűzfa, én neked vendéget hoztam, Istenugyse énnekem nem kell, itt hagyom!” (a hideglelés megrázott egy fűzfát)
3. Fohász hiedelemjelenségekhez: „Éjasszonyok, éjurarok, vigyétek el a hideget a gyerekemről!” (a hideglelés gyerek anyja hajnalban, háromszor meztelenül körbefutotta a házat, háromszor kiáltva)
4. Vallásos fohász, áldás: „Jézus nevében nőjj nagyra! (búzavetés végén keresztet vetettek a föld felé)

PARANCS, EGYHÁZI ÁLDÁS, ÁTOK FORMÁJÁBAN:

„Téged az Atyaisten eloszlasson, Fiúisten megalázzon, Szentlélek úristen gyökerestől kiszakajtszon!” (árpás szemű beteg háromszor megkerülte a kutat egy árpaszemmel a kezében, majd behajította ezekkel a szavakkal a kútba)

TUDAKOZÓ FELSOROLÁS ÉS PARANCS, ÁLDÁS, ÁTOK:

„Ha férfitől jött, kalap alá menjen, ha asszonytól jött, konty alá menjen!” (szemmel verés ellen)

Kiemelt számok: A magyar nép költészetében és szokásaiban bizonyos számok feltűnően sokszor fordulnak elő. Alig van olyan népmese, népdal, amelyben a 3, 7, 9, vagy ezek többszöröse ne szereplnének. Ezeknek a számoknak bűvös erőt tulajdonítottak.

A hármas szám kezdetben a Nap, Hold, csillagok hármas ritmusú mozgását, a fölkelés, a tetőzés, a lenyugvás menetét érzékeltette, majd az apa-anya-gyermek elemi viszonyát.

A hetes azért fontos szám, mert akkor még a Holdat és a Napot is beleértve hét bolygót ismertek, ezek a planéták pedig hatást gyakorolnak a földre.

A fejnek is hét „kapuja” van, két szem, két fül, két orrlyuk, és a száj. Ezek minden jónak és rossznak megnyílnak. A hetes számot megtaláljuk a hét törzsben, hét vezérben, hét tündérben, hét ördögben, hét határban, hétfejű sárkányban, hetedhét országban, stb.

Szerelmi varázslatok: A szerelmi varázslatokat általában azért végeztek, hogy a fiatalok kapcsolata tartós legyen. Ennek érdekében sokszor még a szerelmi rontás alkalmazásától sem riadtak vissza. Legáltalánosabb eljárás volt a *megéttetés*, amikor a lány a legénynek valamilyen ételben szerelemgerjesztő szert ad be, a legény tudta nélkül. Többnyire növényi, állati, ásványi eredetű szereket alkalmaztak, de sokkal gyakoribb volt a saját testük valamilyen tartozékának-nyálának, hajnak, körömnek- a használata. Férfibűvölő módszer volt még, hogy az áhított férfi lábnyomát alkotó port felszedték és a kemence falára tapasztották, mert így a férfit a házhoz lehetett édesgetni.

Ha ellenséges szándékú a varázslás, vagyis a szerelmeseket szét akarják választani, akkor azt már drasztikusabb, sokszor undort keltő szerekkel, praktikákkal próbálták elérni.

Általános babonák, hiedelmek:

- Ajtóra kifeszített denevér szerencsét hoz a házhoz, de annak is, aki magánál hordja.
- Aki pávatollat tart a háznál, szerencsétlen lesz.
- Szemmel verés ellen vízzel kell megcsapkodni a gyermeket.
- Fokhagymával kell keresztet húzni az istállóajtó fölé, hogy meg ne rontsák az állatot.
- Nagy tálba vizet kell önteni, háromszor megkerülni, mert így meg lehet látni, hogy ki küldött rá rontást.
- Macskát nem szabad kocsira tenni, mert a ló megdöglik.
- Nem jó az asztalon hagyni a férfi kalapját, se a kenyérmorzsát, mert a gazdasszony nem tud aludni.
- A lányok nagypénteken fésűt, szappant, tükröt, férfinadrágot tesznek a fejük alá, hogy megálmodják ki és milyen lesz a férjük.
- Ha a jegyben járó fiatalember a jegyben járás ideje alatt kifordítva, fonákul viseli a gatyáját, akkor nem válik el tőle a lány.
- Ha üres kantát visznek a házba, fogfájós lesz valaki.
- A pénteken mosott ruhát felvevő embert, megüti az istennyila (villám).
- Éhezik valamelyik rokonunk, ha evés közben otthagytunk egy falatot a tányéron.
- Ha a kutya vonyít, tűz lesz.
- Idegen helyen aludva, az első álom beteljesedik.
- Jó esztendő lesz, ha húsvét előtt lehet kaszálni.
- Ha sok az akácvirág, a búza is sok lesz.
- Rossz esztendő lesz, ha péntekre esik karácsony.
- A forgószélben boszorkány van, ezért baltát vagy kést kell belehajítani.
- Ha nagyon dörög az ég, szentelt barkát vetnek a tűzre, hogy mielőbb megszűnjön.
- Hosszú, kemény tél lesz, ha Szent Mihály napján (szept. 29.) nyugatról fúj a szél.
- Eső lesz, ha a baglyok visítanak.
- Változik az idő, ha a kakas éjszaka kukorékol.
- Hosszú lesz az ősz, ha a gyümölcsfák másodszor virágzanak.
- Száraz, meleg idő várható, ha a tücsök éjszaka ciripel.
- Hideg lesz, ha a varjak összegyülekeznek és erősen kárognak.

Házi feladat: *Ma varázsló lehetsz! Kérlek, találd ki szerelemvarázsló versikét, és azt is írd le, hogy a varázsláshoz milyen eszközöket és anyagokat használnál!*